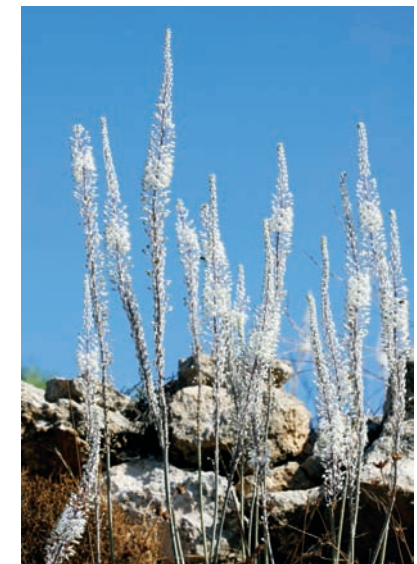

חצב מצוי

מידע בוטני

משפחה: השושניים

שם מדעי: *Urginea Maritima*

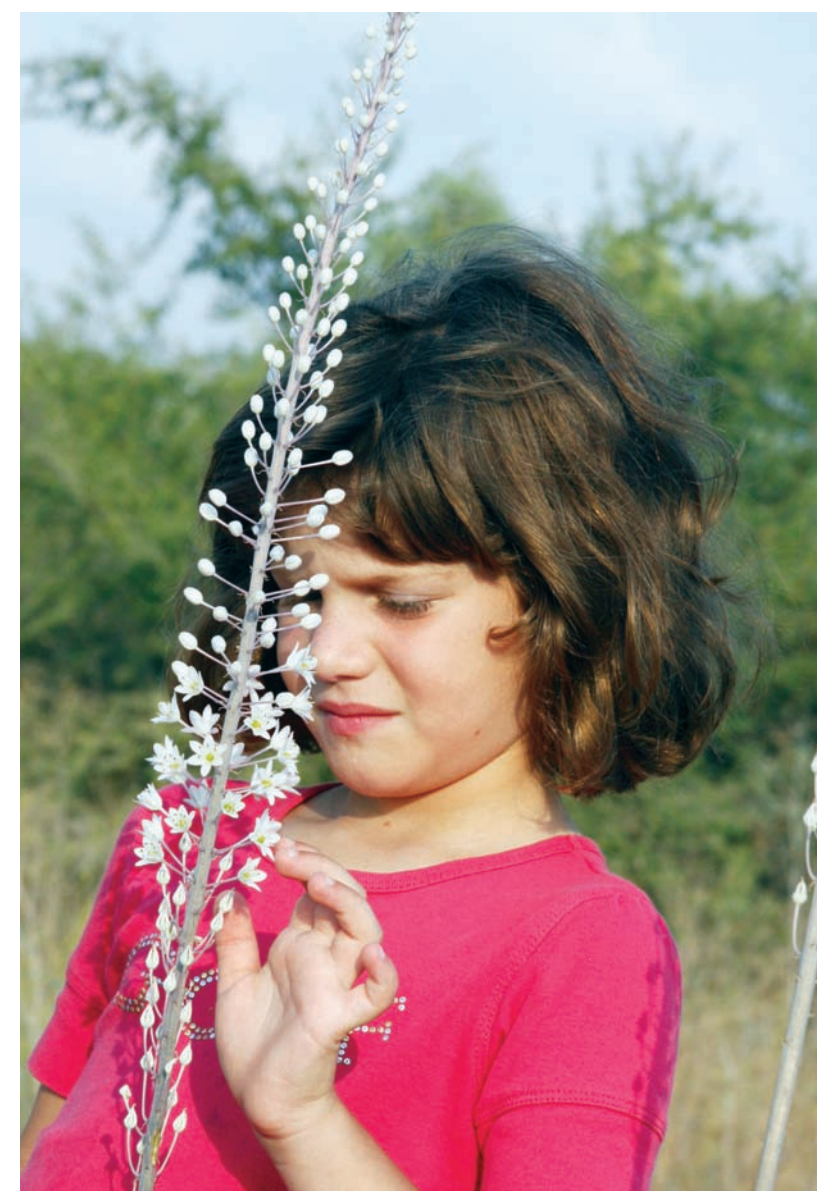
הפריחה על רקע השדות היבשים והסלעים נטולי הצבע הירוק.

החצב מבשר הסתי

עמודי החצב בעלי הפרחים הלבנבנים המזדקרים מתוך שדות חרבים בשרביטיהם האלגנטיים, בשלהי הקיץ, ומבשרים על הסתיו הקרב ובא, הם מן הצמחים הבולטים בצמחיית ארץ ישראל ובעיצוב נופה, והם חלק מהאתוס הישראלי.

החצב נמנה עם קבוצת צמחים המכונים מבשרי הסתיו - שפריחתם מקדימים ופורחים לפני התפתחות העלים. החצב הוא הראשון מהם שפורח, בסוף הקיץ, החל מסוף יולי (השנה הפריחה הקדימה...). רצוי להזכיר כאן כי בארץ פורח גם החצב הגלוני, הנדיר בפריחה חומה (למידע נוסף היכנסו לאתר "צמח השדה"). מקור השם חצב על שום שחוצב בשרשיו באדמה ובסלעים.

בפי העם החצב פורח - הקיץ בורח...
פריחת החצב מסמלת התחדשות, התחלתה של שנה יהודית חדשה, וזמן לחשבון נפש... החצב פורח בעמוד פריחה יחיד וגבוה אשר עשרות פרחים (עד 250 לעמוד) ערוכים לאורך חלקו העליון, על עוקצים קצרים בשיבולת מוארכת. הפריחה מתחילה מלמטה. בכל לילה בשעה אחת נפתחים 30 פרחים הפורחים

שריט פריחה קלאסי, בכל לילה בשעה אחת נפתחים לרווחה 30 פרחים, והם פורחים 18 שעות.

במשך 18 שעות. כל פרח הוא בקוטר של כסנטימטר אחד, ומבנהו אופייני למשפחת השושניים: שישה עלי עטיף (אף על פי שלושה נחשבים לעלי גביע והאחרים לעלי כותרת, הם דומים) לבנבנים בעלי פס אורך ירקרק-ורוד, שחלה משולשת ושישה אבקנים. הפרח שופע צוף רב, לכן מבקרים אותו מגוון חרקים, שחלקם אינם מועילים להאבקתו; אלו נחשבים לשודדי צוף. עם היפתח הפרח מבשילה אבקתו ומופרש צוף משלושה צופנים הממוקמים בדופן השחלה.

מנין לצמח האנרגיה לפרוח בעונה שחונה זו?

מבצלו המשמש כחומר אגירה. בחורף שעבר יצרו עליו הבשרניים בתהליך

גול של שדה אחד על חשבון האחר. הריבוי לרוב וגטטיבי, כלומר על ידי חלוקת הבצל או בצלצלים נלווים, ולא באמצעות ריבוי מזרעים, וכך נשמר הסימון. ומכיוון שכאמור הבצל רעיל, הוא לא נאכל על ידי חיות וטוואי הגבול לא משתנה. החצב מתחיל לפרוח בעונת החריש ולפני עונת הזריעה. הוא ממשיך להפגין נוכחות בשטח עם עליו הרחבים הבשרניים, וכך הוא מסמן את הגבול באופן ברור.

חצבים לצבאים. אמנם כפי שראינו עלי החצב רעילים, אך מתצפיות ניתן ללמוד שהצבאים ניזונים מעלי החצב עם בקיעתם מהקרקע בעונת החורף. בעונה זו כמעט שאין מזון חלופי, וייתכן גם שהעלים הצעירים עדיין לא הספיקו לסנתז את הרעלים השונים. בסוף העונה העלים מתייבשים, ואז הם ראויים למאכל לקשת רחבה יותר של בעלי חיים, משום שהרעלים כבר התפרקו. שאלה מעניינת שנותר לברר היא מהו המנגנון הייחודי לצבאים ולמינים מעטים נוספים, כמו שפן הסלע, המאפשר להם להתמודד טוב יותר מאחרים עם רעלי החצב?

פריחה מקרוב. כמו צמח קלאסי במשפחת השושניים: שישה עלי עטיף, שישה אבקנים, שחלה משולשת.

החצב במקורות

החצב לא מוזכר במקרא, אך הוא מופיע מספר פעמים לא מבוטל בספרות חז"ל. החצב היה ידוע לקדמונים במקורותינו, ונהוג היה לסמן את גבולות הנחלות בשתילת חצבים "מאי חצובא? אמר רב יהודה אמר רב: שבו תיחם יהושע לישראל את הארץ" (בבא בתרא נ"ו, ע"א).

לחצב כמה תכונות שהיו ידועות לחכמינו, שבעטיין הוא נבחר למטרה זו. שורשיו אינם מתפשטים לצדדים, ולכן אין כאן

אזכור נוסף לשימוש בבצל החצב נמצא במשנה במסכת כלאיים (פ"א, מ"ה). שם נאמר: "אין נוטעין ייחור של תאנה לתוך החצב שיהא מקירו". "מקירו" - מלשון קור, שתהא התאנה מקררת החצוב שהוא חם ביותר. לעומת זאת, בספרות קדומה שאינה יהודית נכתב שהנחת הייחור בתוך החצב ורעליו מגנה על הייחור מזיהומים שונים כמו פטריות.

ועוד "מטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל לצבאים, ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים" (שבת קכ"ח, ע"א). גם במדרש רבה בראשית ל"א, י"ד, העוסק במזון שהכניס נח לתיבה עבור בעלי החיים השונים, מוזכר כי דאג להכניס

ברפואה העממית יש לחצב שימושים רבים ומגוונים. החצב מוזכר כבר בפפירוס אברס מהמאה ה-15 לפסה"נ. הצמח שימש ברפואה העממית לריפוי פצעים בקרקפת, לשיכוך כאבים עצביים בגוליים ובעמוד השדרה, לטיפול בטחורים, שברים, מחלות עור ושיעול, כחומר משתן ועוד. (לא מומלץ לנסות לבד בבית). ברפואה המודרנית מפיקים מהחצב חומרים לריפוי אסתמה, חומרים מעוררי שתן והקאה, ובעיקר תרופות לריפוי מחלות לב. כמו כן, מבצל החצב מייצרים רעל נגד עכברים.

תודות לד"ר משה רענן על עזרתו בהכנת המדור

להיכרות ייודית עם צמחי הבר של ישראל היכנסו לאתר "צמח השדה": www.wildflowers.co.il

אתר מורשת עולמית

מקרים את הטבע אלך

שוק לילי: 27.9

ממשכים TV 22:00

ברחובות הליר הקדומה חוויה מת 2000 שנה!

בסוכות 23-28/9 כולנו ב"שוק הנבטי"

על דרכי הבשמים...

• בעלי מלאכה בניחוח עבר • סוחרים אותנטיים • נגינה וריקוד ברוח הפדבר - "אנסמבל מפשית"

• מספר סיפורים • משחקים עתיקים • בנייה בלבנים כאבותינו • סדנאות • טפולים • מטעמים • סיורים • אווירה וכיף...

לפרטים: 08-6556478 *3639 www.parks.org.il